

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ГРОМАДИ КРИЗЬ ПРИЗМУ КОНЦЕПЦІЇ «МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ»

Малишівський Т. В., аспірант кафедри публічного управління та адміністрування, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ, Україна.

E-mail: taras.malyshivskyi@pnu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9050-2308>

Стефінін В. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ, Україна

E-mail: volodymyr.stefinin@pnu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9115-0068>

***Анотація.** У статті досліджуються причини негативної динаміки показника рівня щастя для України - порівняння показника за 2018-2020 рр. проти показника 2010-2012 рр. Враховуючи останні дослідження в галузі поведінкової економіки, вказується на можливість підвищення величини рівня щастя шляхом забезпечення економічного зростання – підвищення рівня доходу в суспільстві до певного рівня здатне сприяти підвищенню рівня щастя для населення.*

Враховуючи необхідність економічного зростання, а також невтішні показники даного явища у попередні роки, стверджується необхідність у зміні підходів до його забезпечення. Зокрема, одним зі шляхів стимулювання економічного зростання, що пропонується до використання (враховуючи реформу децентралізації в Україні) є використання концепції «Місцевого економічного розвитку» щодо управління економічним розвитком громади.

Відповідно до ключових положень даної концепції, авторами запропонована авторська модель управлінської системи у громадах, в якій визначено об'єкт та суб'єкт управління, а також їхні ролі в даній системі, та ключові методи та засоби впливу на забезпечення досягнення швидкого економічного зростання.

***Ключові слова:** економічний розвиток, «місцевий економічний розвиток», управління місцевим економічним розвитком, управлінська система, децентралізація.*

COMMUNITY ECONOMIC DEVELOPMENT MANAGEMENT THROUGH THE PRISM OF THE CONCEPT OF «LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT»

Malyshivskyi Taras, PhD student of the Department of Public Management and Administration, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine.

E-mail: taras.malyshivskyi@pnu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0002-9050-2308

Stefinin Volodimir, PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Theoretical and Applied Economics, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

E-mail: volodymyr.stefinin@pnu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0002-9115-0068

***Abstract.** The article examines the reasons for the negative dynamics of the happiness level for Ukraine - a comparison of the indicator for 2018-2020 against the indicator of 2010-2012. Given recent research in the field of behavioral economics, the possibility of increasing happiness by ensuring economic growth - increasing income in society to a certain level can help increase the level of happiness for the population was indicated. Given the need for economic growth, as well as disappointing indicators of this phenomenon in previous years, the need to change approaches to its provision is stated. In particular, one of the ways to stimulate economic growth proposed for use (taking into account the decentralization reform in Ukraine) is to use the concept of «Local Economic Development» to manage the economic development of the community. In accordance with the key provisions of this concept, the authors propose an author's model of management system in communities, which defines the object and subject of management, as well as their roles in this system, and key methods and means of influencing rapid economic growth. At the heart of this model is a multi-stakeholder development process that encourages partnerships between key private and public partners in a given area and facilitates the joint development and implementation of a single development strategy through the use of local resources and relative benefits in a global context. in order to create decent jobs and stimulate economic activity. That is why it is extremely important for local governments to form a system of economic development management in which all objects will interact with each other on the most favorable terms for themselves and for the community as a whole. In any case, the key role in the process of managing the economic development of the community in the implementation of the concept of LED should be played by the local government. This is due to the fact that only the local government has at its disposal those methods and mechanisms that can stimulate the activities of other objects of our analyzed management system in the right direction. Such methods are: tax benefits; organization of education and trainings; community promotion at the international level; use of public procurement to*

support local producers and economic activity; formation of the educational environment for the development of certain areas in the future (IT, construction, manufacturing, etc.); implementation of joint projects with NGOs, etc. Authors believe that these and other mechanisms will ensure the development of communities, as well as - will contribute to the sustainable development of society as a whole.

Keywords: *economic development, «local economic development», management of local economic development, management system, decentralization.*

JEL Classification: H1; H7; O1; O2.

Постановка проблеми. Забезпечення економічного зростання та сприяння соціально-економічному розвитку загалом – це одне із ключових завдань, яке стоїть перед законодавчою та виконавчою владою в Україні протягом усього періоду незалежності. Проте, незважаючи на 30-ти літню історію незалежності, дане завдання і досі залишається невиконаним. Відповідно до класифікації Світового Банку, Україна відноситься до групи країн із доходами нижче середнього, де межує з такими країнами як Зімбабве, Молдова, Лесото, Киргизстан та інші, в той час як європейські сусіди України (Румунія, Угорщина, Польща, Словаччина, Словенія та Чехія) розташувалися у групі країн із високими доходами [24].

Очевидно, що та політика економічного розвитку, яка проводилася за попередні 30 років не була ефективною та не сприяла соціально-економічному розвитку країни. Зокрема, ряд соціально-економічних проблем, з якими сьогодні зіткнулася Україна – масова трудова еміграція, зростання безробіття, депопуляція та старіння населення, відсутність капітальних інвестицій, розповсюджена корупція, пандемія коронавірусу «COVID-19» тільки поглиблюють кризові явища в структурі економіки та гальмують подальший її розвиток.

Однак, досвід розвитку окремих країн свідчить про те, що при формуванні «правильного» підходу до управління національною економікою, можна забезпечити рух країни від напрямку «економічна прірва» до напрямку «економічний добробут». Для того, щоб досягти бажаного економічного ефекту, розвитком економіки потрібно управляти, спрямовуючи його в тому чи іншому напрямку, використовуючи ті чи інші механізми. Системи управління та механізми, які вони використовують, варіюються в різних країнах – в залежності від культурних традицій, способу організації економіки та форми правління. Відповідно, існує необхідність не тільки у вивченні успішних кейсів світового економічного розвитку, але й адаптація їх механізмів до українських соціокультурних та економічних реалій.

Одним із таких механізмів є концепція «Місцевого економічного розвитку (МЕР)», яка на нашу думку, є особливо актуальною для України в умовах завершення реформи децентралізації та адміністративно-територіальної реформи.

В результаті проведення даних реформ, ключовими суб'єктами економічної політики стануть новостворені територіальні громади, перелік повноважень, а відповідно і фінансових ресурсів для їх виконання в яких значно збільшиться. Саме на рівні громад відбуватиметься прийняття ключових економічних рішень, а також формування тих чи інших економічних політик. Успіх країни в цілому залежатиме від успіху кожної окремо-взятої громади. Враховуючи вище наведені умови, вважаємо за доцільне сконцентрувати увагу саме на забезпеченні досягнення місцевого економічного зростання та розвитку, який генеруватиме соціально-економічний розвиток уже на макрорівні.

Так, в нових умовах, завданням центральних органів виконавчої та законодавчої влади буде забезпечення сприятливого правового та інвестиційного клімату, а також, макроекономічної та соціальної стабільності, в той час, як завданням органів місцевого самоврядування в територіальних громадах буде безпосереднє забезпечення економічного зростання, стимулювання створення нових робочих місць, залучення інвестицій, тобто – забезпечення соціально-економічного розвитку загалом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Концепція МЕР описана та представлена в працях таких іноземних учених як Блейклі Е. Дж., Грін Лайт Н. [15], Маліція Е., Фейзер Е., Ренскі Г. та Друкер Дж. [19], а також у працях таких вітчизняних учених як Круговий В. В. [4], Гвазава Н. Г. [1], Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. [9]. Дослідженню окремих компонентів МЕР в контексті децентралізації присвятили свої дослідження такі науковці як Кравців В. С., Сторонянська І. З. [12], Матвіїшин С. Г., Заброцька О. В. [7]. Вплив децентралізації на економічний розвиток територій висвітлено в працях Р. Прудома [20], Ю. Кіана, Дж. Роланда [21] та інших.

Незважаючи на значний науковий доробок щодо теоретичного обґрунтування доцільності використання концепції МЕР для забезпечення швидкого та якісного процесу соціально-економічного розвитку, існує необхідність у вивченні найбільш дієвих та найефективніших механізмів забезпечення економічного зростання (зарубіжний та вітчизняний досвід) із подальшою адаптацією до місцевих економічних реалій в Україні. Зокрема, це стосується механізмів та методів:

- залучення потоків прямих іноземних та вітчизняних інвестицій в економіку громади;
- стимулювання розвитку підприємництва та експортно-орієнтованого виробництва;
- створення стратегій розвитку територій із забезпеченням їх моніторингу та виконання;

- формування системи демократичного врядування в громадах тощо.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження та аналіз ключових положень, методів та механізмів концепції «Місцевого економічного розвитку» для їх подальшого використання органами місцевого самоврядування та державної влади на місцях у своїх програмних документах, стратегіях розвитку тощо для забезпечення процесу соціально-економічного розвитку як територіальних громад, так і країни загалом.

Основний матеріал. Розвиток людства – це складний та динамічний процес, метою якого є побудова більш гармонійного, багатшого та щасливішого суспільства. Основою такого розвитку є соціально-економічний розвиток, базою для якого, в свою чергу є економічне зростання. Звісно, рівень щастя залежить не тільки від рівня ВВП чи ВНД на одну особу. Однак, стабільне економічне зростання формує основу для збільшення економічного пирога, який в свою чергу (за наявності ефективного уряду) буде перерозподілено на соціальне забезпечення, медицину, розвиток інфраструктури, безпеку (внутрішню та зовнішню) тощо.

Незважаючи на те, що такий показник як ВВП на одну особу пояснює рівень нашого щастя всього на 15-20% (в залежності від країни) [25], він слугує індикатором економічного рівня розвитку країни. А саме від економічного рівня розвитку залежить набір базових умов, які і впливають на рівень нашого щастя.

Відповідно до World Happiness Report 2021 [25], Україна зайняла 110 місце зі 149-ти країн, які увійшли до рейтингу. Українці за рівнем щастя розташувалися біля таких країн, як Алжир, Ірак, Габон, Буркіна Фасо, Камбоджа та Мозамбік. Інший негативний результат для країни – це негативний приріст рейтингу. Так, за даними даного дослідження, за обсягами приросту індексу щастя (порівняння показника за 2018-2020 рр. проти показника 2010-2012 рр.) спостерігається негативний приріст -0.182 пункти.

Насправді, такий стан речей пояснюється досить об'єктивними чинниками: падіння купівельної спроможності внаслідок соціально-економічної кризи 2013-2015 рр., масова трудова еміграція, розповсюджені явища корупції, військові події на Сході України та пов'язана з цим внутрішня міграція населення, політична та економічна нестабільність, переорієнтація економічних зв'язків із ринку Росії на ринок ЄС, відсутність достатніх для економічного зростання обсягів прямих іноземних та вітчизняних інвестицій, а відповідно – і низькі (в межах 2,2-3,4%) темпи економічного зростання тощо [13].

Для того, щоб виправити дану ситуацію необхідно стимулювати економічне зростання, яке сприятиме створенню нових робочих місць та зростанню рівню доходів у суспільстві. Останні економічні дослідження вказують на те, що існує позитивна кореляція між зростанням рівня доходу та рівням щастя, але до певної точки.

Зокрема, результати дослідження Данієля Канемана та Ангуса Детона [18] вказують на те, що цією точкою є рівень доходу еквівалентний 75000 дол. США у річному вимірі. Новіше дослідження, проведене Е. Т. Джеббом, Л. Таєм, Е. Дайнером та Ш. Ойші [17] вказує на те, що така точка для країн зі Східної Європи та Балкан становить 45000 дол. США. Враховуючи паритет купівельної спроможності, за нашими оцінками, у перерахунку в національну валюту даний показник становитиме близько 450000 грн. в річному вимірі, або 37500 грн. за місяць. Враховуючи показник середньої заробітної плати на рівні 12000 грн. у 2020 році, тільки шляхом економічного зростання можливо суттєво вплинути на рівень щастя українців.

В економічній теорії існує два ключових підходи щодо забезпечення економічного зростання: централізований та децентралізований.

Відповідно до першого підходу, економічне зростання забезпечується шляхом активної участі держави у фінансуванні розвитку окремих галузей національного господарства чи навіть окремих підприємств. Такий підхід був використаний у Південній Кореї, Сингапурі та ряді інших країн Південно-Східної Азії у 60-80-х рр. XX століття, де увінчався успіхом [5; 11]. Проте, імплементація даного підходу потребує авторитарної форми правління та чіткої регламентації суспільного життя. Враховуючи ті сучасні соціокультурні реалії у післяреволюційний період (мова йде про Революцію Гідності), а також відсутність достатнього фінансового ресурсу в державному бюджеті для здійснення значних виробничих інвестицій (враховуючи необхідність першочергово фінансування витрат на боротьбу із наслідками пандемії коронавірусу «COVID-19») на наш погляд, такий підхід не є доцільним.

Інший підхід, децентралізаційний, ґрунтується на концепції «місцевого економічного розвитку».

Загалом, в науковому світі не існує єдиної думки щодо того, чи децентралізація це добре, чи ні. Існує ряд емпіричних досліджень, які вказують на те, що існує позитивна кореляція між зростанням рівня фіскальної децентралізації та економічним зростанням [23], а також досліджень, які вказують на те, що децентралізація створює стимули для місцевої влади для досягнення економічного успіху [21; 22], тощо.

Проте, існує також і ряд досліджень, які вказують на негативні наслідки децентралізації. Так, відповідно до дослідження Р. Прюдома [20], децентралізація несе в собі такі основні

ризика:

- посилення нерівномірності соціально-економічного розвитку;
- ускладнення імплементації макроекономічної політики, що може призвести до макроекономічної нестабільності;
- можливе зниження ефективності соціально-економічної системи (у різних проявах) та посилення корупції на локальному рівні.

Незважаючи на усі можливі ризики ми погоджуємося із тезою про те, що «що кожна країна, кожен регіон і кожен локалітет може на власний розсуд скористатись шансом, який їм дає децентралізація, і перейти на новий щабель розвитку. Важливо лише не втратити цей шанс [12, с. 11]».

Станом на сьогодні не існує єдиної моделі проведення децентралізації та уніфікованих механізмів, які б дозволили забезпечити її ефективність. Але що точно відомо, так це те, що економічною основою децентралізації є використання концепції «місцевого економічного розвитку», яка дозволяє окремим громадам сформувати ефективну систему управління соціально-економічним розвитком та забезпечити процес довгострокового економічного зростання.

Відповідно до визначення Світового Банку, «МЕР – це процес, у рамках якого партнери з державних / муніципальних, ділових і неурядових кіл працюють разом задля створення кращих умов для економічного зростання та нових робочих місць. Місцевий економічний розвиток, таким чином, відбувається в громадах, які постійно поліпшують свій інвестиційний клімат і середовище сприяння бізнесу з метою підвищення своєї конкурентоспроможності, збереження робочих місць і збільшення доходів [8]».

За іншим визначенням, «МЕР - процес розвитку за участю всіх зацікавлених сторін, який заохочує встановлення партнерських зв'язків між ключовими приватними та державними партнерами на визначеній території і сприяє спільній розробці та реалізації єдиної стратегії розвитку через використання місцевих ресурсів і відносних переваг у глобальному контексті з кінцевою метою створення гідних робочих місць і стимулювання економічної діяльності [8]».

Також, «МЕР розглядають як це процес, основним завданням якого є максимальне використання людських і природних ресурсів місцевості для створення потрібної кількості робочих місць та забезпечення належного рівня добробуту в цій місцевості [15]».

Аналізуючи дані визначення, ми можемо зробити висновок про те, що насправді концепція МЕР є своєрідною оболонкою – «framework» - яка формує певну управлінську систему, покликану забезпечити соціально-економічний розвиток (рис. 1).

Рис. 1. Система управління економічним розвитком громади в умовах МЕР

Джерело: авторська розробка

Так, ключовим суб'єктом в даній системі виступає саме орган місцевого самоврядування. Це пояснюється тим, що тільки орган місцевого самоврядування має достатні владні повноваження, за рахунок яких може впливати на дії тих чи інших об'єктів.

Окрім цього, органи місцевого самоврядування можуть використовувати цілий комплекс стимулів (економічних, соціальних, політичних) з метою спрямування економічної активності в необхідному напрямку.

Об'єктами ж управління в умовах такої управлінської системи будуть:

- орган місцевого самоврядування;
- бізнес-сектор на території;
- сектор неурядових громадських організацій;
- сектор освіти;
- сектор підприємств, що перебувають у комунальній власності;
- громадяни території.

Для кращого розуміння усіх взаємозв'язків, що виникають в такій управлінській системі, розглянемо роль кожного об'єкта управління детальніше.

В даній управлінській системі орган місцевого самоврядування виступає водночас і суб'єктом, і об'єктом управління. Це пояснюється тим, що: а) орган місцевого самоврядування визначає економічну політику громади (прийняття стратегії розвитку, затвердження бюджету на наступний рік, затвердження програм соціально-економічного розвитку тощо); б) орган місцевого самоврядування, зокрема його виконавчий відділ, забезпечує виконання тих програмних документів, які прийняли на сесії місцеві депутати.

Відповідно, один із найважливіших елементів ефективного функціонування системи місцевого економічного розвитку є забезпечення взаєморозуміння та співпраці між законодавчою та виконавчою частинами органу місцевого самоврядування. Адже відповідно до одного із керівних принципів МЕР, «місцевий економічний розвиток ґрунтується на лідерській ролі місцевої влади [8]». Відсутність ефективної взаємодії всередині органу місцевого самоврядування здатне зруйнувати усю управлінську систему та «придушити» процес місцевого економічного розвитку ще у зародку.

Іншим важливим об'єктом управління та водночас генератором економічної активності є бізнес-сектор [9]. Сюди ми відносимо усі підприємства, що розташовані на території громади (як виробничі, так і невиробничі), а також фізичних осіб підприємців та осіб, що проводять незалежну професійну діяльність. Слід розуміти, що в умовах ринкової економіки, багатство країни формується саме у приватному бізнес-середовищі. Відповідно, чим більший ВВП окремої території – тим більші обсяги доходу тут генерується. Це впливає на зростання купівельної спроможності громадян, покращує соціально-політичну ситуацію в громаді, а також – генерує додаткові доходи до місцевого бюджету.

Саме тому, одним із ключових завдань органу місцевого самоврядування, як ключового суб'єкта механізму управління в концепції МЕР є створення таких умов, які були б максимально-сприятливими для ведення бізнесу. Зокрема, це і стосується залучення нових інвестицій на територію громади.

Одним із механізмів, який можуть використовувати органи місцевого самоврядування – це максимальна комунікація та активний пошук потенційних інвесторів. В часи глобалізації, капітал рухається надзвичайно швидко та осідає там, де створюють найсприятливіші умови. Станом на сьогодні в Україні існує 1469 громад [2]. Інвестору не реально проаналізувати усі в пошуку оптимального варіанту. Громадам необхідно самим здійснювати пошук інвесторів із уже готовими пропозиціями [9].

Іншим механізмом залучення інвестицій є розробка інвестиційних паспортів та поширення їх серед потенційних інвесторів. Інвестиційний паспорт (в широкому розумінні) - означає джерело необхідної інформації для інвестора, який зацікавився особливостями ділового середовища конкретного регіону. У вузькому розумінні, інвестиційний паспорт являє собою аналітичну базу для формування у потенційного інвестора правильного уявлення про інвестиційну привабливість регіону, в який він має намір вкласти грошовий капітал [14].

Надзвичайно важливим є включення до інвестиційного паспорта переліку готових інвестиційних пропозицій у тих сферах національного господарства, які планується розвивати у громаді. Така пропозиція повинна містити опис ділянки, яку буде виділено під будівництво підприємства, орієнтовний бізнес-план, а також обсяги та характер допомоги, яку надаватиме орган місцевого самоврядування (юридичний супровід, консультації, співфінансування тощо).

Одним із шляхів створення порівняльної переваги для інвестора є адаптація програми «Йозма», яку провадив уряд країни Ізраїль в кінці 90-х рр. ХХ століття, до сучасних умов [6].

Суть даного підходу полягає у створенні інвестиційних фондів (як на загальнодержавному рівні, так і на місцевому), певну частка яких фінансуватиметься за рахунок коштів державного чи місцевого бюджетів.

На думку авторів вищезгаданого дослідження: «створення таких фондів – це один з головних чинників успішного управління економічним розвитком у контексті децентралізації. Адже впродовж попередніх років більшість створених фондів були централізованими, а прийняття рішень у них досить часто не було прозорим. Але, створюючи такі фонди на місцевому чи регіональному рівні, таких недоліків можна уникнути. Ураховуючи потенційну стратегію розвитку та опираючись на вибрану smart-спеціалізацію, за допомогою цих фондів можна буде розвивати ті галузі та сектори економіки, які будуть у пріоритеті [6]».

Важливо розуміти, що Україна - як держава, використовує далеко не увесь свій потенціал щодо залучення інвестиційних ресурсів (рис. 2).

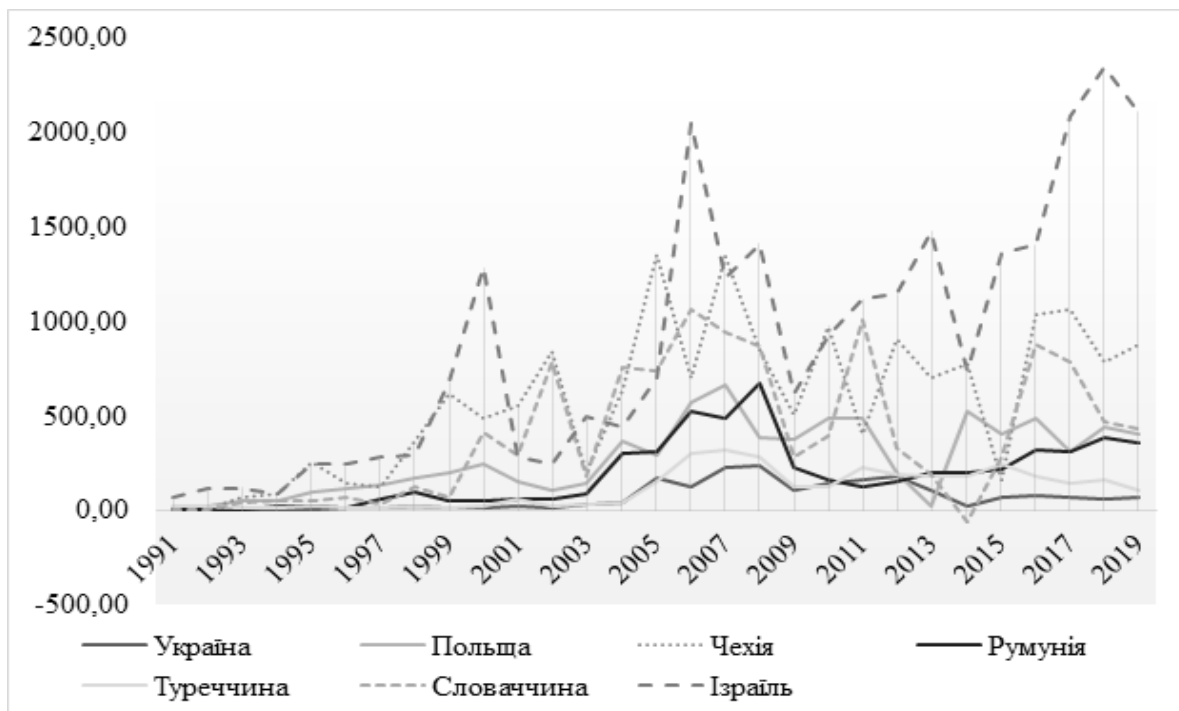

Рис. 2. Динаміка залучення прямих іноземних інвестицій на одну особу окремими країнами за період 1991 – 2019 рр., дол. США.

Джерело: розраховано авторами на основі відкритих даних Світового Банку [16]

Так, за підсумками 2019-го року, Ізраїль залучив 2103 дол. США прямих іноземних інвестицій в розрахунку на одну особу, в той час як для України даний показник становив всього 68,56 дол. США [16]. Розрив і справді вражаючий, але він вказує на те, що потенційно – країна може залучати значні обсяги іноземного капіталу в економіку для фінансування економічного стрибка. Ключове – це створення привабливих інвестиційних умов та практична діяльність із пошуку інвестора.

Іншим механізмом залучення інвестора є надання органом місцевого самоврядування різного роду економічних пільг – податкові канікули на місцеві податки, купівля товарів та послуг за кошти місцевого бюджету, надання кредитів або участь у капіталі підприємства тощо [4].

Загалом, існує цілий ряд різноманітних механізмів, які здатні створити порівняльні переваги для громади в очах інвестора. Найважливіше – це практичні дії органів місцевого самоврядування щодо їх використання. Без бажання влади, на жаль, весь потенціал території так і може залишитись невикористаним.

Іншим не менш важливим об’єктом управління економічного розвитку є неурядові громадські організації. НГО – це основа розвитку громадянського суспільства території, а також – механізм залучення грантових коштів. Досить часто, за рахунок активності НГО, на територію заходять доволі великі суми грантових коштів (як вітчизняних, так і з-за кордону), які спрямовуються на реалізацію різного роду соціальних, освітніх, культурних та ряду інших проектів, а також інвестуються у розвиток місцевої інфраструктури.

Тому, для органу місцевого самоврядування важливо створити таке середовище, в якому таким організаціям б сприяли у розвитку та здійсненні своєї діяльності. Зокрема, ключовими механізмами у співпраці між владою та НГО можуть бути:

- написання та реалізація спільних проектів;

- співфінансування проектів;
- пошук партнерів для проектів зі сфери бізнесу, науки тощо;
- організація майстер-класів для НГО із якісного написання проектних заявок, ефективно-го прожект-менеджменту, пошуку можливостей тощо;
- проведення конкурсу «бюджет участі», як першочергове джерело фінансового ресурсу для реалізації ідей громадського сектору громади.

Загалом, використання цих та інших механізмів дозволить сформувати у громаді справді демократичне громадянське суспільство, кожен член якого не ставитиме запитання «Що громада зробила для мене?», а навпаки – запитуватиме себе: «А що я зробив для громади?».

Сектор освіти – це об’єкт управління економічним розвитком, із яким потрібно взаємодіяти у стратегічному плані. Сюди відносяться усі початкові заклади, які перебувають на території громади – починаючи від дитячих садків та закінчуючи вищими навчальними закладами, а також інші науково-дослідні установи, лабораторії, навчальні центри тощо.

Роль освіти є надзвичайно важливою, адже вона здатна сформувати базу для економічного середовища у майбутньому. Для прикладу, якщо громада планує розвивати у себе сектор ІТ, то їй необхідно створити такі освітні умови, щоб одними із профільних предметів у школі були саме основи програмування та алгоритмування, а також - інформатика. В таких умовах, після закінчення школи, у громаді буде основна частка випускників, які потенційно пов’яжуть своє майбутнє із програмуванням.

Окрім цього, важливим є проведення різного роду конкурсів, олімпіад та інших заходів, які б сприяли творчому розвитку учнів та появі нових ідей – досвід американських шкіл у проведенні наукових ярмарків.

Цілеспрямована освітня програма та наявність додаткових можливостей для творчого пошуку в певній сфері дозволить створити умови для появи спочатку «стартапів у гаражі», а потім, цілком ймовірно, і до формування цілої «екосистеми» у певній галузі, на зразок «Кремнієвої долини» у США.

Ще один, безумовно важливий об’єкт управління в системі МЕР це сектор підприємств, що перебувають у комунальній власності [7]. Незважаючи на те, що у суспільстві існує думка про те, що державний сектор розвивається неефективно, або ж завдяки різним корупційним схемам, він генерує доходи тільки для окремих зацікавлених осіб, ми вважаємо, що громадам потрібно розвивати комунальні підприємства. І для цього є ряд причин, ключовими із яких є:

- створення нових робочих місць та генерування нового джерела доходу у громаді із подальшим підвищенням купівельної спроможності території;
- додаткові надходження до місцевого бюджету – як шляхом розподілу отриманих прибутків, так і завдяки податковим відрахуванням із доходів працівників;
- інструмент контр-циклічної політики.

Зокрема, сьогодні досить активно розвивається ідея «роботодавця останньої інстанції», яку свого часу запропонував відомий економіст Гайман Мінський, а зараз підхопили представники школи «Сучасної теорії грошей» [10]. Відповідно до цієї ідеї, держава, в часи криз та падіння сукупного попиту, повинна створювати робочі місця, а не просто надавати соціальну допомогу. Враховуючи наявність комунального підприємства, громада може створювати нові робочі місця (хоча б і найменш оплачувані), та таким чином зменшувати руйнівний удар економічних криз.

Останнім, проте не менш важливим об’єктом управління є жителі громади. Як відомо, ключовим елементом у структурі ВВП є саме споживчі витрати – близько 65-75%. Відповідно, для того, щоб розвивався бізнес (чи приватний, чи комунальний) – необхідно забезпечити достатній рівень споживання та соціально-економічну стабільність в громаді.

Для цього, владі необхідно вибудувати такі зв’язки із електоратом, завдяки яким відбудуватиметься постійний діалог та комунікація, що дозволить вирішувати усі потенційні проблеми у цивілізованій та мирній спосіб без шкоди для економіки громади.

Одним із ключових механізмів для побудови ефективної співпраці із громадянами є розробка комунікаційної стратегії, яка «має сприяти результативній роботі органу місцевого самоврядування (далі ОМС) та жителів громади в напрямку створення комфортних умов та досягненню ними цілей і завдань, що впроваджуються в рамках Стратегії розвитку територіальної громади, Програми соціально-економічного розвитку та інших проектів і програм, що реалізуються на території громади [3]».

Слід розуміти, що процес управління економічним розвитком громади – це завдання не з легких. Але, якщо використовувати концепцію МЕР, а також усі механізми та методи, які пропонує дана концепція – то цілком реально стати на шлях довгострокового соціально-економічного розвитку.

«Місцевий економічний розвиток стосується не лише однієї речі чи одного сектора, він передбачає комплекс заходів у різних секторах, спрямованих на побудову тісних взаємозв’язків, які розширюють спектр і збільшують глибину місцевого економічного розвитку

[8]». А тому, важлива одночасна та ефективна взаємодія між усіма об'єктами вищенаведеної управлінської системи. Тільки в умовах спільної та злагодженої роботи між усіма секторами: бізнес, влада, громадське суспільство, освіта, комунальні підприємства та мешканці території – можливо забезпечити розвиток. В іншому випадку громаду очікує соціально-економічний занепад, стагнація доходів, пришвидшена еміграція тощо.

Висновки. Забезпечення соціально-економічного розвитку громади як і у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі – одне із ключових завдань уряду та інших державної влади та місцевого самоврядування. Адже соціально-економічний розвиток генерує нові робочі місця, призводить до зростання рівня доходу в суспільстві, сприяє розвитку інфраструктури та формує умови для багатшого та щасливішого життя суспільства загалом.

Історично виокремились дві ключові концепції управління економічним розвитком:

1) централізована, ключову роль у якій відіграє центральний уряд, який формує структуру економіки та здійснює значні інвестиції за кошти державного бюджету;

2) децентралізована, коли відбувається локалізація управління економічним розвитком та ключову роль відіграють саме органи місцевого самоврядування в ефективній співпраці із іншими секторами адміністративно-територіальної одиниці: бізнес, освіта, громадське суспільство, комунальні підприємства, жителі території.

Враховуючи той факт, що в Україні все ще відбувається реформа децентралізації, ми можемо говорити про те, що основною моделлю економічного зростання для даної країни повинна стати модель «Місцевого економічного розвитку».

В основі даної моделі - процес розвитку за участю всіх зацікавлених сторін, який заохочує встановлення партнерських зв'язків між ключовими приватними та державними партнерами на визначеній території і сприяє спільній розробці та реалізації єдиної стратегії розвитку через використання місцевих ресурсів і відносних переваг у глобальному контексті з кінцевою метою створення гідних робочих місць і стимулювання економічної діяльності.

Саме тому, надзвичайно важливим для органів місцевого самоврядування формувати таку систему управління економічним розвитком, за якої усі об'єкти взаємодіятимуть між собою на максимально вигідних умовах як для себе, так і для громади загалом.

В будь-якому випадку, ключову роль у процесі управління економічним розвитком громади в умовах реалізації концепції МЕР повинен відігравати саме орган місцевого самоврядування. Це пояснюється тим, що тільки орган місцевого самоврядування має у своєму розпорядженні ті методи та механізми, які можуть стимулювати діяльність інших об'єктів аналізованої нами системи управління у потрібному напрямку.

Такими методами є: податкові пільги; організація навчання та тренінгів; промоція громади на міжнародному рівні; використання державних закупівель для підтримки місцевого виробника та економічної активності; формування освітнього середовища для розвитку певних напрямів у майбутньому (ІТ, будівництво, виробництво тощо); реалізація спільних проєктів з НГО тощо.

Вважаємо, що ці та інші механізми дозволять забезпечити розвиток громад, а також – сприятимуть забезпеченню сталого розвитку суспільства загалом.

Слід зазначити, що ключовим в управлінні економічним розвитком громади є саме будівництво та формування ефективних зв'язків між усіма об'єктами управління, що дозволить створити ефект синергії та дасть значний поштовх до розвитку. Наявність ефективної управлінської структури та зв'язків між її елементами – це ключовий елемент реалізації концепції МЕР в громаді. Відсутність такого елемента ставить під загрозу ефективний подальший розвиток громади.

Важливо забезпечити подальше вивчення механізмів впровадження концепції МЕР у використання громадами, зокрема також необхідно вивчати методи та механізми налагодження ефективних взаємозв'язків між об'єктами управління. Адже формування ефективної структури управління – це перший і найважливіший крок для забезпечення економічного розвитку в умовах МЕР. А тому, це критично-важливий елемент забезпечення економічного зростання на макрорівні. Адже успіх держави є сумою економічних успіхів кожної громади.

Список літератури

1. Гвазава Н. Г. Сучасні концепції місцевого економічного розвитку. *Державне будівництво*. 2012. № 1. URL: <https://cutt.ly/UxfkUS4>
2. Децентралізація дає можливості. URL: <https://decentralization.gov.ua/newgromada>
3. Комунаційна стратегія громади: тренд чи необхідність? URL: <https://cutt.ly/Lz14J0A>
4. Круговий В. В. Місцевий економічний розвиток (МЕР) та механізми його фінансування. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 6. С. 216-220.
5. Лі Куан Ю. Сингапурська історія: із третього світу в перший. Т. 2. «Видавництво Олексія Капусти», 2011. Т.2. 683 с.
6. Малишівський Т. В., Стефінін В. В. Залучення іноземного капіталу як чинник забез-

печення економічного зростання країни. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2020. Вип. 5 (145). С. 34-41. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2020-5-7>.

7. Матвіїшин Є. Г. Використання майна територіальних громад як засобу для місцевого економічного розвитку. *Ефективність державного управління*. 2019. № 3 (60). С. 219 – 231. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.60.2019.186768>

8. Місцевий економічний розвиток – шлях до процвітання громади. URL: http://www.mled.org.ua/media/docs/LED_Guide_2014_UKR.pdf

9. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування. К.: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 256 с.

10. Рей Р. Я ж вам казав! Сучасна економіка за Гайманом Мінськи. К.: «Наш Формат», 2018. 288 с.

11. Стадвелл Дж. Чому Азії вдалося. Успіхи та невдачі найдинамічнішого регіону світу. К.: «Наш Формат», 2017. 448 с.

12. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія. За ред. Кравціва В. С., Сторонянської І. З. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України, 2020. 531 с.

13. Шимченко Л. А. Соціально-економічні проблеми в українському вимірі. *Економічний вісник університету*. 2016. Вип. 31 (1). С. 194-199.

14. Як Угода про асоціацію з ЄС впливає на сільські громади? Аналітичний звіт за результатами виконання проекту інкубатора CiSEP. За редакцією Р. Костюкевича. Рівне: ГО РЦЕП. 85 с.

15. Blakely E. J., Leigh N. G. Planning local economic development: theory and practice. Fifth edition. SAGE Publications, 2013. 461 p.

16. Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$). World Bank Data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD>

17. Jebb A. T. Happiness, income satiation and turning points around the world. *Nature Human Behaviour*. 2018. № 2 (1). P. 33-38.

18. Kahneman D., Deaton A. High income improves evaluation of life but not emotional well-being. *Proceedings of the national academy of sciences*. 2010. № 107 (38). P. 16489-16493.

19. Malizia E., Feser E. J., Renski H., Drucker, J. Understanding local economic development. Routledge, 2020. 293 p.

20. Prud'homme R. The dangers of decentralization. *The World Bank Research Observer*. 1995. Vol. 10 (2). P. 201-220. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/602551468154155279/pdf/770740JRN0WBRO0Box0377291B00PUBLIC0.pdf>

21. Qian Y., Roland G. Federalism and the Soft Budget Constraint. *American Economic Review*. 1998. Vol. 88 (5). P. 1143-1162. URL: http://www.jstor.org/stable/116864?seq=1#page_scan_tab_contents

22. Qian Y., Weingast B. Federalism as a Commitment to Preserving Market Incentives. *Journal of Economic Perspectives*. 1997. Vol. 11 (4). P. 83–92. URL: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.11.4.83>

23. Qiao Y., Martínez-Vázquez J., Xu Y. The Tradeoff between Growth and Equity in Decentralization Policy: China's Experience. *Journal of Development Economics*. 2008. Vol. 86 (1). P. 112-128. URL: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0304387807000454>

24. World Bank Country and Lending Groups. Country classification URL: <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>

25. World happiness report 2021. URL: <https://cutt.ly/AxswcWY>.

References

1. Gvazava, N. G. (2012). Modern concepts of local economic development. *Derzhavne budivnytstvo*, 1. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_1_22 [in Ukrainian].

2. Detsentralizatsiya daye mozhlyvosti. Retrieved from: <https://decentralization.gov.ua/newgromada>. [in Ukrainian].

3. Komunikatsiyna stratehiya hromady: trend chy neobkhidnist'? Retrieved from: <https://cutt.ly/Lz14J0A>. [in Ukrainian].

4. Krugovin, V. V. (2014). Local Economic Development (MED) and its financing mechanisms. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini*, 6 (157), 216-220. [in Ukrainian].

5. Yew, L. K. (2012). From third world to first: The Singapore story, 1965-2000. Marshall Cavendish International Asia Pte Ltd.

6. Malyshivskiy, T., & Stefnin, V. (2020). Attracting foreign capital as a factor in ensuring the country's economic growth. *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny*, 145 (5), 34-41. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2020-5-7>. [in Ukrainian].

7. Matviishyn, E. G., & Zabrotskaya, O. V. (2019). Vykorystannya mayna terytorial'nykh hromad

- yak zasobu dlya mistsevoho ekonomichnoho rozvytku. *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnya*, 3 (60), 219-231. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.60.2019.186768> [in Ukrainian].
8. Mistsevyy ekonomichnyy rozvytok – shlyakh do protsvitannya hromady. Retrieved from: http://www.mled.org.ua/media/docs/LED_Guide_2014_UKR.pdf. [in Ukrainian].
9. Vasilchenko, G., Parasyuk, I., & Yerenko, N. (2015). Planuvannya rozvytku terytorial'nykh hromad. Navchal'nyy posibnyk dlya posadovykh osib mistsevoho samovryaduvannya. Asotsiatsiya mist Ukrayiny. Kyiv: TOV «PIDPRYYEMSTVO «VI EN EY» [in Ukrainian].
10. Wray, L. R. (2015). Why Minsky matters: An introduction to the work of a maverick economist. Princeton University Press.
11. Studwell, J. (2013). How Asia works: Success and failure in the world's most dynamic region. Open Road+ Grove/Atlantic.
12. Kravtsiv, V. S., Storonyanska, I. Z. (2020). *Terytorial'ni hromady v umovakh detsentralizatsiyi: ryzyky ta mekhanizmy rozvytku: monohrafiya*. DU «Instytut rehional'nykh doslidzhen' imeni M. I. Dolishn'oho NAN Ukrayiny [in Ukrainian].
13. Shymchenko, L. A. (2016). *Socio-economic problems in the Ukrainian dimension. Ekonomichnyy visnyk universytetu*, 31 (1), 194-199. [in Ukrainian].
14. Kostyukevich, R. M., & Kuropas, I. S., Stefanin, V. V., Malishivsky, T. V. & Radchenko, O. (2020). *Yak Uhoda pro asotsiatsiyu z YES vplyvaye na sil's'ki hromady?* Rivne: HO RTSYEP' [in Ukrainian].
15. Leigh, N. G., & Bakely, E. J. (2013). Planning local economic development: Theory and practice (No. 338.973 L529p). Sage.
16. Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$). World Bank Data. Retrieved from: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD>
17. Jebb, A. T., Tay, L., Diener, E., & Oishi, S. (2018). Happiness, income satiation and turning points around the world. *Nature Human Behaviour*, 2 (1), 33-38.
18. Kahneman, D., & Deaton, A. (2010). High income improves evaluation of life but not emotional well-being. *Proceedings of the national academy of sciences*, 107 (38), 16489-16493.
19. Malizia, E., Feser, E. J., Renski, H., & Drucker, J. (2020). Understanding local economic development. Routledge.
20. Prud'Homme, R. (1995). The dangers of decentralization. *The world bank research observer*, 10 (2), 201-220.
21. Qian, Y., & Roland, G. (1998). Federalism and the soft budget constraint. *American economic review*, 1143-1162.
22. Qian, Y., & Weingast, B. R. (1997). Federalism as a commitment to reserving market incentives. *Journal of Economic perspectives*, 11 (4), 83-92.
23. Qiao, B., Martinez-Vazquez, J., & Xu, Y. (2008). The tradeoff between growth and equity in decentralization policy: China's experience. *Journal of Development Economics*, 86 (1), 112-128.
24. World Bank Country and Lending Groups. Country classification. Retrieved from: <https://cutt.ly/ExfjZB6>.
25. World happiness report 2021. Retrieved from: <https://cutt.ly/AxswcWY>.